

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 32 (1235) 12 ЖНІЎНЯ 2015 г.

105 - я ўгодкі з дня нараджэння Ларысы Геніюш

8 жніўня традыцыйныя урачыстасці да дня нараджэння Ларысы Геніюш распачаліся ў Зэльвенскай царкве. Адмысловая, як і штогод, адбылася служба ў гонар паэткі. А затым у дворыку царквы побач з помнікам Ларысы Геніюш сабраліся ўсе, хто прыехаў з розных гарадоў і мястэчак Беларусі, каб ушанаваць яе памяць.

Міхась Скобла распавёў пра новую кнігу ў якой змешчнаныя непубліканыя раней геніюшаўскія вершы, успаміны пра яе тых, з кім давялося прайсці няпростыя жыццёвые шляхі, і ўдзячнасці ад людзей пісьменніцы і грамадзянцы.

Атмасфера ў дворыку панавала несамавітая, дружлібная, ўціплальная, Татяна Матафонава прастывала песню на слова Дубоўкі, ў якія дадаліся слова Ларысы Геніюш.

Выступіла паэтка Да-

нута Бічэль, узгадала як першы раз прыехала да Ларысы Геніюш:

- Усё шчаслівае, што было ў майм жыцці, згадваеца тут у Зэльве. Была ў мяне тут духоўная мама, і калі я патрапіла да яе, жыццё маё змянілася цалкам і стала аграмадным, прыгожым. Тут у мяне з'явілася неабсяжная прастора і вечнасць, гэта з'явілася, калі я прытулілася да Ларысы Геніюш. І этае падарожжа ў мяне прадаўжаецца, нават не глядзячы на тое, што яе побач з намі ўжо няма. Вось, калі ласка,

друкуюць і цяпер яе кніжкі. Я задавала сабе пытанне - ці падабаецца ёй, што яе кнігі началі друкаваць пасля смерці? А цяпер я зразумела, што ў чалавека ёсьць лёс, паміж якім ёсьць смерць, але гэтая смерць - яна як бы і не існуе. Ёсьць жыццё і паэт у ім вечны, ён не памірае.

З Палтавы прыехала ў Зэльву паэтэса Іна Снарская, якая прачытала верш Ларысы Геніюш у сваім перакладзе па-украінску, а потым свой верш па-беларуску, бо сама Іна родам з Полацка.

(Заканчэнне на ст. 5.)

80 гадоў з дня нараджэння Аляксандра Падлужнага

Аляксандр Іосіфавіч ПАДЛУЖНЫ (16.08.1935, в. Залессе Мсціслаўскага раёна - 21.11.2005, г. Менск) нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Скончыў Мсціслаўскае педагогічнае вучылішча (1954), філалагічны факультэт БДУ (1959). Працаў настаўнікам беларускай мовы і літаратуры ў Раснянскай СШ Дрыбінскага раёна.

Вучыўся ў аспірантуры Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа (1962-1964). Пачаў навуковы шлях з пасады малодшага навуковага супрацоўніка, вырас да акадэміка-сакратара Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў (1997-2002). Кіраваў Інстытутам мовазнаўства: намеснік дырэктара па науковай работе (1983-1989), дырэктор (1989-2003).

Абараніў кандыдацкую (1967) і доктарскую (1981) дысертацыі. Доктар філалагічных навук (1982), прафесар (1989), акадэмік АН Беларусі (1994).

Заснавальнік навуковай фанетычнай школы ў Беларусі. Намеснік старшыні Дзяржаўнай камісіі па ўдасканаленні беларускага правапісу.

Пад яго кіраўніцтвам быў падрыхтаваны праект новай рэдакцыі "Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі". Адзін з актыўных стваральнікаў "Закона аб мовах у Рэспубліцы Беларусь". Падрыхтаваў 12 кандытату на вук, сярод яго вучняў некалькі дактароў на вук.

Аўтар больш за

150 навуковых прац, у тым ліку 16 манаграфій. Асноўныя працы: "Фанетычная сістэма беларускай літаратурнай мовы" (1969), "Нарыс акустычнай фанетыкі беларускай мовы" (1977), "Фанетыка слова ў беларускай мове" (1983), саўтэр кнігі "Фанетыка беларускай літаратурнай мовы" (1989), "Беларуская мова для тых, хто гаворыць па-руску" (1990), "Падручнік беларускай мовы. Для самадукацыі" (1994), хрэстаматы "Вусная беларуская мова" (1990), зборнік "Пытанні культуры пісъмовай мовы" (1991), вучэбны дапаможнік "Фанетыка беларускай мовы" (1984), саўтэр і навуковы рэдактар "Беларускай граматыкі" (Ч. 1, 1985) і

інш. Галоўны рэдактар штогодніка "Беларуская лінгвістыка" (з 1989) і часопіса "Весці НАН Беларусі. Серыя гуманітарных наукаў" (з 1997).

Прысуджана ганаровае званне "Заслужаны дзеяч науки Рэспублікі Беларусь" (1999). Узнагароджаны ордэнам "Знак Пашаны" і смалтікі Ганаровымі граматамі Прэзідыта НАН Беларусі.

Вікіпедыя.

(Пра А. Падлужнага чытаць на ст. 2.)

Супольная малітва беларусаў і японцаў

9 жніўня ў Менскім Чырвоным касцёле на святой імшы прысутнічай амбасадар Японіі Цікахіта Харада і ўдзельнічай у сумеснай малітве беларускага і японскага народу аб ахвярах, пацярпелых у Хірасіме, Нагасакі, Фукусіме і на Чарнобыльскай АЭС.

Ксёндз-пробашч Уладзіслаў Завальнюк заклікаў прысутных да малітвы за ўсіх людзей, якія пацярпелі ад яздзernых выбуху і выпрабаванняў, ад наступстваў радыяты, якія перажываюць новыя пакаленні людзей ў Японіі і Беларусі. Амбасадар Японіі Цікахіта Харада ўзгадаў аб трагедыі японскага народа, калі за некалькіх хілін загінула каля 70.000 чалавек. Ён падкрэсліў неабходнасць захавання міру на планете і супольнай малітвы за мір у свеце. Японія прытрымлівалаца трох неядзерных прынципаў: не мець, не рабіць і не ўзвіць яздernай зброі.

6 і 9 жніўня адзначалася 70- годзе бамбардзіровак японскіх гарадоў Хірасімы і Нагасакі. 9 жніўня ў Нагасакі

званіў звон аб ахвярах выбуху. У гэты ж дзень у Менску ля Чырвонага касцёла таксама гучай памінальны звон.

У 2000 г. каля касцёла быў устаноўлены помнік "Звон Нагасакі" (які зрабіў японскі архітэктар Марыяма) у памяць ахвяр Хірасімы, Нагасакі і Чарнобыля, дакладная копія звона "Анёл", уцалелага пасля атамнай бамбардзіроўкі. Такі падарунак гораду быў зроблены японскім каталіцкім біскупствам Нагасакі. Кожны год 26 красавіка у дзень катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, у Менску "Звон Нагасакі" адначасова звоніць са званамі ў Нагасакі - ва ўшанаванне ахвяр радиціў.

29 жніўня 2001 года ля касцёла св. Сымона і Алены была ўсталявана капсула з замлём з вёскі Грушавіка Нараўлянскага раёна Гомельскай вобласці. "Няхай звон званіць па нашых душах", - напрасілі жыхары вёскі. 29 жніўня (гэты дзень з'яўлецца Міжнародным днём дзейнасці супраць яздernых выпрабаванняў)

2011 года на тым жа месцы была прымацавана капсула з замлём з Сяміпалатінскага палігона. 12 снежня 2013 года ў Менск быў дастаўлены замлём з Аламагорда, штат Нью - Мексіка, дзе выпрабоўвалася першая атамная бомба.

У Токія родныя пацярпелых і тыя людзі, якія перажылі бамбардзіроўкі, таксама сабраліся 9 жніўня на жалобныя мерапрыемствы а 11 гадзіне.

15 жніўня ў касцёле адзначаецца памяць польскага святога Максіміліяна Марыя Кольбе. Ён некаторы час вёў місіянерскую дзейнасць у Японіі, заснаваў манастыр ля горада Нагасакі, семінар і газету на японскай мове. Ён заснаваў кляштар не ў лепшым месцы, бо ад неселенага пункта будынак адзяляла гара. Але калі ў 1945 годзе горад быў разбураны атамнай бомбай, кляштар не пацярпеў, бо быў з іншага боку гары, і браты-хрысціяне засталіся цэльны.

Эла Дзвінская.

ISSN 2073-7033

9 772073 703003 >

Аляксандр Іосіфавіч Падлужны

16 жніўня 2015 г. спаўненца 80 гадоў з дня нараджэння Заслужанага дзеяча навукі Рэспублікі Беларусь, вядомага беларускага лінгвісту, доктара філалагічных навук, прафесара, акадэміка Аляксандра Іосіфавіча Падлужнага.

А.І. Падлужны нарадзіўся 16 жніўня 1935 г. у в. Залесце Мсціслаўскага раёна Магілёўскай вобласці. У 1954 г. скончыў Мсціслаўскую педагошчылішчу, у 1959 г. - аддзяленне беларускай мовы і літаратуры Белдзяржуніверсітета, пасля заканчэння БДУ працаў настаўнікам у сельскай школе, у 1982 г. абараніў докторскую дысертацыю, у 1989 г. стаў прафесарам, у 1994 г. - акадэмікам НАН Беларусі.

З 1962 г. А.І. Падлужны назаўсёды звязвае сваё жыццё і дзеянасць з Інстытутам мовазнайства імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і беларускім мовазнайствам. Тут у 1964 г. ён скончыў аспірантуру пад кіраўніцтвам вядомага ленінградскага лінгвіста Р.Р. Пятроўскага і абараніў кандыдактскую дысертацыю на тэму "Фаналагічная сістэма беларускай літаратурнай мовы", затым працаў на пасадзе малодшага навуковага супрацоўніка інстытута. З 1969 г. А.І. Падлужны працуе загадчыкам лабараторыі эксперыментальнай фанетыкі (з 1990 года - аддзел эксперыментальнай фанетыкі), з 1992 г. узначальвае аддзел сучаснай беларускай мовы, з 1983 г., працуе на пасадзе намесніка дырэктара інстытута па навуковай работе, з 1989 па 2003 г., з'яўляецца дырэктарам Інстытута мовазнайства імя Якуба Коласа НАН Беларусі. Адначасова з 1997 па 2002 г. А.І. Падлужны быў акадэмікам-сакратаром Аддзялення гуманітарных науک і мастацтваў НАН Беларусі.

А.І. Падлужны - аўтар больш за 150 навуковых прац, у тым ліку 16 манографій па разных праблемах беларускай фанетыкі і фаналогії, сучаснай беларускай лексікалізіі, граматыкі, правапісу і культуры мовы, моўнай палітыкі, з'яўляеца заснавальнікам беларускай фанетычнай школы. Ён стварыў у Інстытуце мовазнайства лабараторыю эксперыментальнай фанетыкі, у якой пад яго кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле праведзены даследаванні вуснай беларускай мовы. У манографіі "Фаналагічная сістэма беларускай мовы" (1969) вучоны ўпершыню даследаваў фанемны склад беларускай мовы і разгледзеў механизм функцыянування гукаў, які не паддаецца непасрэднаму назіранию. Гэта даследаванне з'явілася тэарэтычнай асновай для эксперыментальнага вывучэння гукаў беларускай мовы. У кнізе "Гуки беларускай мовы" (сумесна з В.М. Чэмманам, 1973) ім разгледжаны

асаблівасці ўтварэння галосных і зычных гукаў беларускай мовы. Такое апісанне ўпершыню ў беларускім мовазнайстве ажыццёўлена на эксперыментальным матэрыяле (рэнтгенаграм, палатаграм, лингваграм, адантаграм дыктараў, якія вадодаюць літаратурныя нормамі вымаўлення). У манографіі даследаваны месца і спосаб утварэння гукаў паводле даных палатаграфіі і кінарэнтгенаграфіі, прапанавана артыкуляцыйна-фізіялагічная класіфікацыя зычных і галосных гукаў, дадзена апісанне асноўных характеристыстyk артыкуляцыйнай базы беларускай мовы. Кніга дала пачатак стварэнню навуковай апісальнай фанетыкі сучаснай беларускай літаратурнай мовы, якая да сённяшняга дnia з'яўляецца базай усёй вучэбнай літаратуры па фанетыцы і фаналогіі беларускай мовы.

У манографіі "Нарысы акустычнай фанетыкі беларускай мовы" (1977) на аснове даенных самых новых на той час электронна-акустычных прыбораў праанализаваны ўласцівасці вуснай беларускай мовы, якія абумоўліваюць яе падзел на гуки і дазваляюць ажыццяўліць фанемную класіфікацыю. У доктарскай дысертацыі А.І. Падлужнага "Фанетычная сістэма беларускай мовы" (1981) упершыню ў беларускім мовазнайстве прыведзены атрыманыя эксперыментальным шляхам звесткі пра акустычную будову маўлення і асаблівасці яго ўспрымання, зробленыя на іерархічнай класіфікацыі акустычных прымет маўленчага сігналу, устаноўлена сегментная структура беларускага маўлення і пропанавана акустычная класіфікацыя гукаў на аснове гэтай структуры. Пад кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле А.І. Падлужнага ў Інстытуце мовазнайства праведзены буйныя даследаванні фанетычнай сістэмы беларускай мовы, вынікі якіх агульнены ў манографіях "Фанетыка слова ў беларускай мове" (1983), "Фанетыка беларускай літаратурнай мовы" (1989), а таксама ў шэрагу артыкулаў, прысвечаных тэарэтычным праблемам беларускай фанетыкі і фаналогії.

Значнае месца ў навуковай дзеянасці А.І. Падлужнага займаюць праблемы нарматыўнай беларускага літаратурнага маўлення. Ён з'яўляеца членам рэдакцыйнай камітэта і адным з аўтараў кнігі "Слоўнік беларускай мовы: АРФАЗПІЯ, АРФАГРАФІЯ, АКЦЕНТУАЦІЯ, СЛОВАЗМЯНЕННЕ" (1987), а таксама аўтарам раздзелаў "Фаналогія" і "АРФАЗПІЯ" (сумесна з акадэмікам М.В. Біралам) у акадэмічнай "Беларускай Граматыцы" (ч. 1, 1985). Менавіта гэтыя фундаментальныя працы да сённяшняга дnia застаюцца найбольш аўтарытэтнымі даследнікамі па беларускай мове, дзякуючы якім удалося стрымыць дэструктыўную тэнденцыю ў сістэме беларускай літаратурнай

мовы ў канцы XX ст. і захаваць адносную стабільнасць норм беларускай літаратурнай мовы і яе функцыянуванне ў грамадстве.

У 90-я гады мінулага стагоддзя акадэмік А.І. Падлужны фактычна ўзначаліў працу ў краіне па ўдасканаленні беларускага правапісу. Ён быў намеснікам старшыні Дзяржаўнай камісіі па ўдасканаленні беларускага правапісу, вынікам дзеянасці якой сталі "Высновы", дзе былі сформуляваны асноўныя падыходы да падрыхтоўкі зменення ѹсіх правапісных норм. А.І. Падлужны ўзначаліў і рабочую группу па падрыхтоўцы праекту новай рэдакцыі "Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі". У выніку напружанай і карпатлівой працы рабочая група падрыхтавала такі праект, які з'яўляецца больш паслядоўным і кампактным у параўнанні з існым тады і які пасля ўвядзення ў дзеянне павінен быў забяспечыць адзінства правапісных норм сучаснай беларускай літаратурнай мовы і яе паспяховае вывучэнне перш за ўсё ў сферы школьнай адукацыі. Адначасова А.І. Падлужны як кіраўнік рабочай группы і аўтарытэтны спецыяліст у гэтай галіне праводзіў вялікую праагандыстычную работу па раастлумачэнні сутнасці і зместу пропанаваных змен у беларускім правапісе, пра што сведчылі яго рэгулярныя публікацыі ў перыядычным друку, у прыватнасці ў "Настаўніцкай газете" за 2005 год.

Шэраг прац А.І. Падлужнага непасрэдна адрасаваны тым, хто практична вывучае беларускую мову. Ён адзін з аўтараў кнігі "Беларуская мова для небеларусаў" (1973; 2-е выд. 1978, на рускай мове). (Менавіта гэта кніга была першым падручнікам беларускай мовы ў нядзельнай беларускай школе г. Прыазёрск у Казахстане ў 1990 г., рэд.) Трэцяе істотна перапрацаўванае і дапоўненасць выданне гэтай кнігі выйшла пад назвай "Беларуская мова для тых, хто гаворыць па-руску" (1990). А.І. Падлужны - навуковы рэдактар і адзін з аўтараў кнігі "Беларуская мова: Цяжкія выпадкі фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі" (1987), хрэстаматій "Вусная беларуская мова" (1990), зборніка "Пытнанні культуры пісьмовай мовы" (1991). У саўтэрстве ім напісаны вучэбны дапаможнік "Фанетыка беларускай мовы" (1984), а таксама "Практыкум па фанетыцы беларускай мовы" (1989) і інш.

А.І. Падлужны быў членам рэдакцыйнай і адным з найболып аўтарытэтных энцыклапедій "Беларуская мова" (1994), якай дагэтуль з'яўляеца найбольш поўным і аўтарытэтным даведнікам па самых разнастайных пытаннях сучаснай беларускай мовы. У сферы навуковых зацікаўленняў акадэміка А.І. Падлужнага знаходзіцца таксама праблемы беларускай лек-

сікалогіі і беларускай навуковай тэрміналогіі. Пад яго рэдакцыяй апублікавана манаграфія "Пытнанні творы і практикі беларускай навуковай тэрміналогіі". Вялікую практичную, у тым ліку і кансультатыўную, работу ён ажыццяўляў як старшыня Рэспубліканскай тэрміналагічнай камісіі пры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.

Шырока вядома навуковая дзеянасць А.І. Падлужнага і за межамі нашай краіны. На працягу многіх гадоў ён з'яўляўся членам Камісіі па фанетыцы і фаналогії пры Міжнародным камітэце славістай, членам рабочай групы Міжнароднай камісіі па "Агульнаславянскім лінгвістычным атласе", кіраўніком беларускай нацыянальнай групы АЛА, прымаў актыўны ўдзел у распрацоўцы гэтага буйнейшага славістычнага праекту ХХ-XXI стст.

Свою шматгранную навуковую работу А.І. Падлужны спалучаў з вялікай навуково-арганізацыйнай дзеянасцю. Працуячы на працягу 20 гадоў намеснікам дырэктара па навуковай работе і дырэктарам Інстытута мовазнайства імя Якуба Коласа НАН Беларусі, А.І. Падлужны фактычна ажыццяўляў каардынацыю ўсей лінгвістычнай навукі ў Беларусі, а на пасадзе акадэміка-сакратара Аддзялення гуманітарных наукаў і мастацтваў НАН Беларусі вызначаў кірункі даследаванняў у галіне ўсей гуманітарнай навукі ў краіне.

Адначасова ў дзеянасці акадэміка А.І. Падлужнага вялікае месца займаўся работай па падрыхтоўцы філалагічных кадраў вышэйшай кваліфікацыі. Ён падрыхтаваў 12 кандыдатаў навук, сярод яго вучняў некалькі дактароў навук. Акрамя таго, на працягу многіх гадоў А.І. Падлужны чытаў лекцыі па беларускай мове для студэнтаў філалагічнага факультэта БДУ, працаў настаўнікам Прэзідыума навукова-методычнага савета Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь па падручніках, узначальваў савет па абароне доктарскіх дысертацый пры Інстытуце мовазнайства, з'яўляўся членам савета па абароне дысертацый пры БДУ.

Навуковая, навукова-арганізацыйная дзеянасць і работа па падрыхтоўцы кадраў вышэйшай кваліфікацыі ў галіне беларускага мовазнайства А.І. Падлужнага атрымалі высокую адзнаку грамадскасці і дзяржавы. У 1989 г. ён абраны членам-карэспандэнтам, а ў 1994 г. - акадэмікам НАН Беларусі. Як таленавіты арганізатор мовазнайчай навукі ў Беларусі А.І. Падлужны ўзнагароджаны Ганаровай граматай Вярхоўнага савета БССР (1983), ордэнам "Знак Пашаны" (1986), яму прысвоена званне Заслужаны дзеяч навукі Рэспублікі Беларусь (1999).

Паводле
А.А. Лукашанца

VIA SCIENTIARUM (З гісторыі беларускай адукацыі)

У Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адкрылася выставка "VIA SCIENTIARUM. (З гісторыі беларускай адукацыі)", дзе прадстаўлены матэрыялы, якія захоўваюцца ў архіве.

Рэраспектыва экспазіціі дае магчымасць прасачыць складаны і цікавы працэс развіція адукацыі на беларускіх землях ад даўніх часоў да саракавых гадоў XX стагоддзя.

На выставе прадстаўлены выданні, дзе асэнсоўваецца шматграннае значэнне асветніцкай дзеянасці Е. Палацкай, Ф. Скарыны, С. Палацкага не толькі для нашых зямель, але і для сусветнай гісторыі і культуры.

Сядзіба адукацыі выставы - "Памятная кнішка Магілёўскай дырэकцыі народных вучылішчаў", якая датуецца 1890 г., навукова-педагагічныя працы вядомых аўтараў, даведачныя выданні архівных установах, часопісы і інш.

Наведвальнікі экспазіціі маюць унікальную магчымасць убачыць разам шэраг матэрыялаў, якія на сённяшні дзень з'яўляюцца бібліяграфічнай рэдакцыяй і маюць гісторычную каштоўнасць.

Святлана Паўлавіцкая,
галоўны бібліятэкар аддзела стародрукаў
і рэдкіх выданняў Прэзідэнцкай бібліятэкі
Рэспублікі Беларусь.

АБ'ЯВА

33 па 21 жніўня сядзіба ТБМ працуе па летнім
раскладзе:

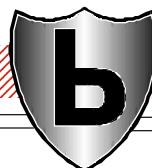
штодня з панядзелка па пятыніцу з 17 да 19 гадзін.

Субота і недзеля не працуем.

Кніжная выставка пачынае працаўніцтва

з 24 жніўня з 15.00 да 19.00.

Адпіскі, як стыль працы чыноўнікаў усіх рангаў

Народным дэпутатам,
Старшыні Палаты Прадстаўнікоў
Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь
Уладзіміру Паўлавічу Андрэйчанка

Прэм'ер-міністру Рэспублікі Беларусь
Андрэю Уладзіміравічу Кабякову

ЗАЯВА.

У Рэспубліцы Беларусь існуе негатыўнае стаўленне да развіцця роднай мовы. Адсутнічае роўнасць дзвюх дзяржаўных моваў - беларускай і рускай. Паўсюдна мова тытульнай нацыі Рэспублікі Беларусь павінна быць на першым месцы, а руская - на другім. А ў нашай краіне робіцца ўсё наадварот. Паўсюль, амаль у ўсіх сферах грамадскага жыцця, пануе руская мова.

У гарадах рэспублікі адсутнічаюць беларускамоўныя садкі і школы. Такая ж тэндэнцыя назіраецца і ў сферы адукцыі на ўсіх месцах. Амаль паўсюль у сферы грамадскага жыцця кіраўніцтвам выканкамаў, прадпрыемстваў, арганізацый і ўстановаў не выконваюцца, ці выконваюцца з парушэннем артыкула 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і Закон Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", што з'яўляецца парушэннем правоў чапавека на карыстанне роднай мовай у нашай краіне.

Мы, удзельнікі сходу Салігорскай гарадской суполкі Грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны", занепакоены станам роднай мовы ў Рэспубліцы Беларусь і патрабуем:

1. Надаць, згодна з артыкулам 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь беларускай мове не дэкларатыўны, а сапраўдны дзяржаўны статус і ва ўсіх сферах грамадскага жыцця краіны паставіць у роўнасць дзве дзяржаўныя мовы.

2. Вырашыць пытанне аб уядзенні з боку выкананчай улады на ўсіх узроўнях жорсткага кантролю за выкананнем артыкула 17 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і Закона Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь".

3. Адказ выслыць на імя Уладзіміра Генадзьевіча Масакоўскага па адрасу: 223710, г. Салігорск, вул. К. Заслонава, д. 54, кв. 18. Тэл. 8(017)31-43-97.

Старшыня сходу
Сакратар сходу

Уладзімір Масакоўскі
Ніна Ярмалінскай

НАЦЫЯНАЛЬНЫ СХОД
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ПАЛАТА ПРАДСТАЎНІКОЎ

Пастаянная камісія па адукцыі,
культуры і науцы

220010, г. Мінск, Дом Урада,
тэл./факс (017) 222-65-45, факс (017) 327-37-84
E-mail: aduk@house.gov.by

НАЦИОНАЛЬНОЕ СОБРАНИЕ
РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

ПАЛАТА ПРЕДСТАВІТЕЛЕЙ

Постоянная комиссия по образованию,
культуре и науке

220010, г. Минск, Дом Правительства,
тэл./факс (017) 222-65-45, факс (017) 327-37-84
E-mail: aduk@house.gov.by

9 чэрвеня 2015, № 20-06/138

на № _____ от _____

223710, г. Салігорск,
вул. К. Заслонава, 54-18,
Масакоўскому УГ.

Паважаны Уладзімір Генадзьевіч!

У Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь па адукцыі, культуры і науцы разгледжана заява ўдзельніка сходу Салігорскай гарадской суполкі ГА "Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны" па пытанні функцыянавання дзяржаўных моў у Рэспубліцы Беларусь.

Па сутнасці звароту мяркуем магчымым адзначыць наступнае.

У адпаведнасці з артыкуламі 17 і 50 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь дзяржаўнымі мовамі Рэспублікі Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы, і кожны мае права карыстацца роднай мовай, выбіраць мову зносін.

Дзяржава гарантуе свабоду выбару мовы выхавання і навучання, забяспечвае ўсеякавое развіццё і функцыянаванне беларускай і рускай моў ва ўсіх сферах грамадскага жыцця, праяўляе клопат аб забеспячэнні фактычнай роўнасці дзяржаўных моў. У адпаведнасці з дзеючым заканадаўствам грамадзянам Рэспублікі Беларусь гарантуеца права свабодна карыстацца іх нацыянальнай мовай, звязанай з дзяржаўнымі органамі, прадпрыемствамі, установамі і арганізаціямі на беларускай, рускай або іншай прынамай для бакоў мове. З мэтай рэалізацыі права грамадзян на свабоднае карыстанне дзяржаўнымі мовамі заканадаўства абавязвае кіраўнікі, іншых работнікаў дзяржаўных органаў, органаў мясцовага кіравання і самакіравання, прадпрыемстваў, установ, арганізацій і грамадскіх арганізацій. Заканадаўствам не рэгламентуеца ўжыванне моў у неафіцыйных зносінах, у зносінах членуў працоўных калектываў паміж сабой.

Асноўным наўмытуюм прававым актам у сферы заканадаўства аб мовах з'яўляеца Закон Рэспублікі Беларусь ад 26 студзеня 1990 года "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь" (у рэдакцыі Закона Рэспублікі Беларусь ад 13 ліпеня 1998 года). Дадзены акт замацоўвае асновы выкарыстання моў у найбольш важных сферах жыццядзейнасці грамадства і дзяржавы. Да таго ж Законам урэгулюваны пытанні развіцця і ўжывання беларускай, рускай і іншых моў, якімі карыстаецца насельніцтва рэспублікі ў дзяржаўным, сацыяльна-еканамічным і культурным жыцці, а таксама пытанні аховы правоў і свабод грамадзян Рэспублікі Беларусь, замежных грамадзян і асоб без грамадзянства ў дадзенай сферы.

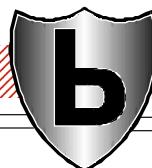
Артыкулам 6 Закона асоба замацавана норма, згодна з якой усякія прывілеі ці аблежкаванні правоў асобы па моўных прыметах недапушчальны.

Як ужо адзначалася намі вышэй, дзеючие заканадаўства не аблежкаювае права грамадзян Рэспублікі Беларусь карыстацца той або іншай дзяржаўнай мовай, а таксама іншымі мовамі, якімі карыстаецца насельніцтва нашай краіны, і стварае для гэтага шырокія магчымасці.

Такім чынам, пытанні развіцця і ўжывання беларускай і рускай моў на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, а таксама пытанні забеспячэння канстытуцыйных правоў грамадзян у моўнай сферы, на наш погляд, дастаткова поўна ўрэгульянаны дзеючым заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

Старшыня камісіі

А.І. Сягоднік.

АПАРАТ САВЕТА МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

АДДЗЕЛ ПА РАБОЦЕ СА
ЗВАРОТАМІ ГРАМАДЗЯН
І ЮРЫДЫЧНЫХ АСОБ
вул. Савецкая, 9, 220010, г. Мінск
тэл. 222 60 46, факс (017) 222 60 46
E-mail: mail@government.by

АПАРАТ СОВЕТА МІНІСТРОВ РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ

ОТДЕЛ ПО РАБОЦЕ С
ОБРАЩЕНИЯМИ ГРАЖДАН
І ЮРИДИЧСКИХ ЛІЦ
ул. Советская, 9, 220010, г. Минск
тэл. 222 60 46, факс (017) 222 60 46
E-mail: mail@government.by

28 мая 2015 г. № 15/5-М-212

Масакоўскаму У.Г.,
вул. К. Заслонава, д. 54, кв. 18,
г. Салігорск,
Салігорскі р-н,
Мінская вобласць

Ваш зварот, які паступіў у Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь, накіраваны для разгляду ў Міністэрства адукцыі з просьбай паведаміць Вам аб выніках.
Намеснік начальніка аддзела па работе са зваротамі
грамадзян і юрыдычных асоб Апарату
Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь Т.Г. Майаровіч.

МИНІСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ

вул. Савецкая, 9
220010, г. Мінск
тэл. 327-47-36, факс 200-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

ул. Советская, 9
220010, г. Минск
тэл. 327-47-36, факс 200-84-83
E-mail: root@minedu.unibel.by

05.06.2015 № 05-1853-Кон-10-0

на № _____ от _____

Масакоўскаму У.Г.
вул. К. Заслонава, д. 54, кв. 18,
223710, г. Салігорск

Паважаны Уладзімір Генадзьевіч!

У Міністэрстве адукцыі разгледжаны Ваш зварот, які паступіў з Апарату Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь. У межах сваёй кампетэнцыі паведамляем наступнае.

Дзяржаўнымі мовамі ў Рэспубліцы Беларусь з'яўляюцца беларуская і руская мовы. Гэта замацавана ў Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, Законе Рэспублікі Беларусь "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь".

У адпаведнасці з артыкулам 90 Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукцыі дзяржава гарантуе грамадзянам права выбара навучання і выхавання на адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь і стварае ўмовы для рэалізацыі гэтага права. Мова навучання і выхавання вызначаецца заснавальнікам установы адукцыі з улікам жаданняў навучэнца (законных прадстаўнікоў непаўнолетніх навучэнцаў). У заяве законных прадстаўнікоў непаўнолетніх навучэнцаў вызначаецца пажаданая мова навучання дзіцяці.

Ва установах дашкольнай адукцыі дзеці далучаюцца да багацця беларускай мовы, фарміруюцца каштоўнасці адносіны да яе. Ва ўсіх узроставых групах ажыццяўляеца з беларускім народнымі святыні, звычаямі, творамі беларускіх пісьменнікаў і кампазітараў, выховаеца пачуццё этнічнай прыналежнасці, фарміруюцца ўяўленні аб роднай краіне, устойлівая цікаўсць і становічыя адносіны да беларускай мовы. У розных відах дзіцячай дзейнасці развіваеца культура маўленчых зносін, фарміруеца актыўны і пасіўны слоўнік, граматычны лад маўлення, правильнае вымаўленне гукаў, дыялагічнае і маналагічнае маўленне як сродак зносін.

Вывучэнне беларускай мовы ва установах агульнай сярэдняй адукцыі пачынаецца з першага класа. У I-XI класах устаноў агульнай сярэдняй адукцыі з беларускай мовай навучання адукцыйны пракцэс на ўсіх вучэбных предметах здзяйсняецца на беларускай мове, ва установах агульнай сярэдняй адукцыі з рускай мовай навучання - на рускай мове.

З агульнай колькасці 3 074 устаноў агульной сярэдняй адукцыі ў 2014/2015 навучальным годзе ў 1 547 здзяйсняеца адукцыйны пракцэс на беларускай мове, 1 523 - на рускай мове.

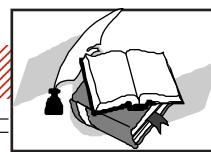
У адпаведнасці з Тыпавым вучэбным планам агульной сярэдняй адукцыі беларуская мова вывучаецца з першага класа.

З 2013/2014 навучальнага года ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендациямі па арганізацыі вывучэння асобых прадметаў на павышаным узроўні ў сярэдняй школе, якія зацверджаны Міністэрствам адукцыі Рэспублікі Беларусь ад 29.03.2013 № 06-19/28, па жаданні законных прадстаўнікоў вучніў і рашэнні заснавальніка установы адукцыі магчыма вывучэнне вучэбнага прадмета "Беларуская мова" на павышаным узроўні ў X, XI класах у аб'ёме трох вучэбных гадзін.

На II ступені агульной сярэдняй адукцыі ўведзены абавязковыя выпускны экзамен па беларускай і рускай мовах за перыяд навучання і выхавання на II ступені агульной сярэдняй адукцыі.

На III ступені агульной сярэдняй адукцыі прадугледжаны выпускны экзамен па адной з дзяржаўных моў на выбар вучніў - рускай або беларускай.

Выпускнікам устаноў агульной сярэдняй адукцыі забяспечана права выбара тэстаў на рускай або беларускай мове пры

105 - я ўгодкі з дня нараджэння Ларысы Геніюш

(Заканчэнне. Пачатак
на ст. 1.)

Прагучалі песні на ве-
ршы Ларысы Геніюш у выка-
нанні Вальжыны Цярэшчанкі,
а таксама дуэт Тацияны Мата-
фонавай і Вальжыны Цярэш-
чанкі.

Слонімскі пісменнік,
краязнаўца і журналіст Сяргей
Чыгрын узгадаў, як святкава-
лі сotыя ўгодкі Ларысы Гені-
юш, як улады не пусцілі лю-
дзей у Дом культуры і давя-
лося чытаць вершы Геніюш
проста на прыступках.

- Думаю, што мы і на-
далей будзем тут збірацца, а
магчымы прыйдзе час, калі гэта
стане сапраўдным нацыяналь-
ным святам народнай паэты,
паэты-змагаркі, якая жыла ад-
ной Беларуссю і малілася за яе.

Гарадзенскі паэт Юрка
Голуб, які сам паходзіць з Зэ-
львеншчыны, таксама ўзгадваў
пра Ларысу Геніюш, яе сям'ю,
праўда, сказаў, што даволі
напроста сёння яму пра гэта
гаварыць. Узгадалася вось
што:

- Пра Ларысу Геніюш
можна шмат казаць, бо гэта быў

чалавек пра якога нельга забыцца. Я вось гляджу на іх хату з паперці Зэльвенскай царквы, дзе мяне хрысцілі, і мне чамусці ўзгадалася тое, як яна разам з мужам, Янкам Геніушам, пры-
йшлі да нас у Зэльвенскую школу на выпускны вечар, і Ларыса Антонаўна парадавала мне санеты Шэкспіра ў пера-
кладзе Уладзіміра Дубоўкі. У мяне гэтая кніга і цяпер у біблі-
ятэцы, як рэлікт...

Дзяялтлайскому края-
знаўцу Валеру Петрыкевічу
цяжка хадзіць, балаяць ногі, у
яго з сабой купі. Ён кажа, што
ў такі дзень напросто не може
не прыехаць у Зэльву, ён ім-
неца рабіць гэта штогод.

- Я адчуваю і разумею,
што такіх людзей, як Ларыса
Геніюш, мы ўсе павінны ўша-
ноўваць. Я раблю гэта кожны
год, заўсёды некага прывожу.
Вось раней быў дзеци, унуку,
а сёння прывёз жонку і маладую
настаўніцу, каб аддаць

даніну павагі нашай геніальнай паэты.

Завяршаў мастаку ча-
стку каля царквы лідскі бард
Сяржук Чарняк.

Ад царквы ўсе аргані-
завана накіраваліся на могілкі
дзе пахаваная Ларыса Геніюш і
яе муж - Янка Геніюш. На
магіле ўсклалі кветкі і запалілі
знічы. Былі разгорнуты бел-
чырвона-белыя сцягі.

Памаліўся за спакой
души Ларысы і Янкі Геніушаў
айцец Ян з Жыровічай, больш
видомы ўсім, як слынны змагар
з беларушчыну і слынны паэт
Зыніч.

Пасля могілак уся ся-
рэдня сабралася на беразе Зэ-
львенскага вадасховішча, дзе
ізноў загучалі песні на слова
Ларысы Геніюш, а таксама і
іншыя, у большасці патрыя-
тычныя песні ды вершы.

Прагучалі тры версii
Паланеза Агінскага - у выка-
нанні Вальжыны Цярэшчанкі,

Тацияны Матафонавай на сло-
вы Сержука Сокалава-Воюшы.
Трэцюю версю - верш паме-
рам Паланеза - прачытаў айцец
Іян (Зыніч).

Такім чынам чарговыя
ўгодкі з дня народзінаў Лары-
сы Геніуш сталіся чарговым
святам беларускага нацыяналь-
нага духу.

Не так шмат сабралася
людзей сёлета ў Зэльву, але

Гарадзеншчына была прад-
стаўлена даволі грунтоўна:
Гародня, Ліда, Слонім, Дзяя-
лава, Масты... Г трэба вілікі
дзякую сказаць Міхасю Скоблу,

які штогод ахвярна шчы-
руе над арганізацый у Зэльве
імпрэзу ў памяці памяці
вялікай беларускі. Дзякуючы
такім рупліцам, як Міхась, не
пагасне зіч памяці, не зарасце
сцяжына ў Зэльву, і дух Бела-
рушчыны будзе ўзлятаць над
Зэльвой і разлятацца па-над
усёй краінай.

Паводле СМІ.

У магілёўскім гуртку ТБМ

6 жніўня на беларускім гуртку сябры ТБМ абмеркалі проблемы і стан сучаснай беларускай тапанімікі. Архітэктар спа-
дарнія Алена Асмакоўская распавяяла пра асноўныя мэты і задачы тапанімікі ў жыцці любога грамадства, краіны, населенага пункту і больш падрабязна ўзняла пытанні наших гарадскіх тапанімічных проблемаў, якія не толькі датычацца кожнага мяшканца, але і ствараюць імідж гораду (і не заўсёды спрыяльны). Увогуле назовы гарадскіх аб'ектаў - гэта не праста паштовыя адрасы, гэта наша гісторыя, наша спадчына, культурная каштоўнасць, і таму да гэтага пытання трэба падыходзіць вельмі ўзважана, прыслухоўвацца ў першую чаргу да адмыслоўцаў і гісторыкаў, а не прыдумляць адсябечыну з нейкіх палітычна-каньюктурных нагод.

Аляксандр Сабалеўскі,
Магілёўская гарадская
арганізацыя ТБМ
імя Ф. Скарыны.

Беларуская мова-
ТБМ
наша будучыня

Ахвяраванні на ТБМ

- Прыліш Ірина - 50000 р., г. Менск
- Беларускі патрыёт- 300 дол. ЗША, г. Менск
- Бамбіза Мікола - 600000 р., г. Менск
- Шырвель Андрэй - 70000 р., г. Менск
- Сасонка Людміла - 200000 р., г. Менск
- Вяргей Валянціна - 110000 р., г. Менск
- Кукавенка Іван - 100000 р., г. Менск
- Грышан Мікола - 50000 р., г. Мазыр
- Несцераў Віктар - 500000 р., г. Менск
- Шумскі Ягор - 150000 р., г. Менск
- Восіпава Аляксандра- 100000 р., г. Гомель
- Прыгожыны Вольга і Аркадзь - 5000 рас. руб., г. Москва
- Шкірманкоў Фел.- 100000 р., г. Слаўгарад
- Мяхеўка Аляксей - 30000 р., г. Цесны, Вілейскі р-н
- Сымон Барыс - 30000 р., г. Менск

Паведамленне

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

адральник плаціку

Адзяленне № 539 ААТ "Белівестбанка"

назва банка

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы

739

рэзултат

(протавідчы, імя, імя па-баку, адрес)

Від плаціку

Акцыянічны на дзеяньств.

ТБМ

Пеня

Разам

Плацельшчык

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя

Францішка Скарыны" УНП 100129705

адральник плаціку

Адзяленне № 539 ААТ "Белівестбанка"

назва банка

Рахунак атрымальніка 3015741233011 Асабовы

739

рэзултат

(протавідчы, імя, імя па-баку, адрес)

Від плаціку

Акцыянічны на дзеяньств.

ТБМ

Пеня

Разам

Плацельшчык

Касір

М.П.

Квітанцыя

Паводле СМІ.

Цікава пра літаратурнае жыццё

Кнігу "Сучаснае беларускае літаратурнае жыццё", 2015, 280 стар., 99 экз., не абыдзе ўвагаю ніводзін знашы ў літаратуры чытач. Бо ніколі не зінкіе ў грамадстве цікавасць да культуры і асветы, медыцыны, літаратуры і спорту.

Так мне думаецца. Аўтар Валер Санько гаворыць пра колішнія і цяперашнія адносіны да творчасці пісьменніка ў рэдакцыйных калектывах. Тэксты абедзвюх частак кнігі падкупляюць пранізлівай праўдзівасцю. Такой кнігі ў Беларусі не было.

Нестандартная кніга змушвае пачаць яе ацэнку таксама нестандартна.

Спярша поўнасцю прывяду анатацыю і пасля - слоўе.

Анатацыя (стар. 2): Упершыню доказана і аргументавана гаворыцца пра парадкі/непарафкі ў беларускіх рэдакцыйных калектывах, у тых самых, якія зачастую любяць крэтыкаўці іншых, вучыць, маралізаць. Не крэтыкуюцца палітычныя партыі, эканамічныя і сацыяльныя проблемы Беларусі, Адміністрацыя Прэзідэнта.

Першая частка кнігі - парадкі/непарафкі нядайня перапіска пісьменніка з рэдакцыямі - паказвае праўдзівасць/непраўдзівасць падбух бакоў другая частка высвечвае годнасць аўтарскіх твораў, спрэядлівасць/неспрэядлівасць узаемных ацэнак (прыдзірак, апраўданняў). Размова тычыцца дзяржаваўскіх і недзяржаваўскіх выданняў, рэспубліканскіх і раённых. Зачэпляе апошнія гады, хача 50-гадовыя ўціскі дазваляюць В.А. Санько весці размову значна шырэй.

Знаёмства з паддываванымі рэдакцыйнымі гульнямі, даўнейшымі і цяперашнімі парадкамі на беларускіх літаратурных і газетных гонках зацікаўці філолагаў, волытных і маладых журналістаў, пісьменнікаў.

Пасляслوўе Анатоля Грыцкевіча: *Так не можа быць. Але так было, ёсць* (стар. 275-278).

"Даўнавата я хварэю. Ціснуць гады ўсё мацней. Чытаю дакументы і кніскі толькі крайне неабходныя для ўласнай працы.

Чужсыя тексты, кнігі не чытаю, нават не праглядаю. Выключэнні рэдкія. На руцапіс Валера Санько "Беларускае літаратурнае самаедства", 278 стар., не могу адаўца падрабязным аналізам, вялікай рэцензіі.

Яго сумненні - ці варта выносаць на вочы любога чытача дзесяцігоддзямі твораную беларускую літаратурную нізасць - я катэгарычна адрыну. Чытаеш перапіску паміж В.А. Санько і рэдакцыямі, поўную гора, блюракратычных вывертаў, намёкаў, узаемнай з'едлівасці - і асяляеца ў душы лагічны вывод. *Так не можа быць.*

Пры ўсёй павазе да земляка і працаюча закрадава-

лася і такое: урэдакцыя Санько прадстаўляў творы слабыя, а то і наўпрост нікчэмныя. Доказаць яго цяперашніх крыніц не мае рэальнай асновы.

Так падумвалася. Аднак пасля часопісна-газетных узгадкаў пра лёс твора (у асноўным аргументоўніче В.А. Санько) ў "Адхіленых творах" знаёміцца з разгляданым тэкстам, плюсамі мінусамі сюжэту, характарыстыкамі герояў, мовою аўтара і адразу пераконваецца: мякка піша Валер Санько пра беларускую літаратурнае самаедства, надта далікатнічае.

Яму нельга было цярпець футбольную беларускую літаратурную нізоту пяцідзясятага гадоў. Даўно патрэбна было расказаць пра гэта народу. Толькі свято прафы выжане цемру невытумачальнай з'едлівай прадузятасці і неасветнасці з нашых рэдакцыйных падвалоў, закуткоў. Усеагульны паказ злыбістваў В.А. Санько паможа не дапусціць такога з маладымі расцакамі. Яны стануть хутчэй прабівацца на шырокі прасцяг.

...Перапіску чытаю і не веру вачам. *Так не павіна быць.* Але так было, на жаль, ёсць.

Не раз аналізуцца ў краіне справы ў сельскай гаспадарцы, медыцыне, навуцы, міліцыі... З глыбокай крэтычнасцю літаратурныя пытанні практычна не зачэпліваюцца. Калі што і краткаеца, то бегла, адзінка - часопіс, твор, артыкул.

Для эканоміі часу і нерваў прыводжу невялікі адрэйкі з маіх прадмовы і заключэння да двух кніг В. Санько.

Кніга "Усё скончана: мы прайшли па Москве", 1993:

На Беларусі няшмат твораў гісторычнай эмблематыкі. Асабліва ў парадуні з літаратурою народу-суседзяў. Тому асабліва прыменна чыталася аповесць Валера Санько "Усё скончана: мы прайшли па Москве" (яна не надрукавана ні ў адным дзяржаваўскім выдавецтве).

Ствараеца ўражсанне, аўтар спаруды таемнімі пущавінамі ўведаў штосці значае з касмічных ведаў, калі расказвае, як задоўга да вайны прафесар Карл Гаўгоефер паліярэдэсваў Адольфа Гітлера аб праходзе нямецкіх войск па Москве. Сюжэты ў аўтара не проста затынальныя, яны выварочаюць, перакаўмычваюць душу, прымушаюць сцінаца да таемніцай, што вітаюць вакол нас.

...Волыт празаіка і рэдактара (аўтар доўгі час загадваў рэдакцыямі ў выдавецтвах) дапамог яму выйсці на рэдкую містычна-гісторычную тэму. Мажліва, яму варта ад гісторычнай фантастыкі, аздобленай выключна праўдзівымі канкрэтнымі эпіталямі, не ўхіляцца і надалей. Тады лягчэйшы шлях будзе ягоных твораў.

Кніга "Грэх на іх нізыны", 2013:

Прычыняюцца ў аповесці-уяве глыбінныя філософ-

Валер Санько

Сучаснае беларускае літаратурнае жыццё

скія разважанні, гісторычнае дакументальная фактура, бадай, упершыню шырокая пададзеная ў невялікім мастацкім творы (146 стар.).

Справядлівы паказ мастаком адчування ўсіх сладкіх грамадства, як у рамане "Звініць жаўрку ў Чарнобыльскім небе", радство перажыяння герояў ядоўці беларуса і руслага, паліка і немца.

...Гісторыя хлусні, выдумак, замоўчання ўвакол ебені Янкі Купала не мае лагічнага канца. Угадаў аўтар ці выведаў унівескіх таемных сіл, прадбачыў ці, як Роберт Конквест, даследчыкі прыбылоў да падрабязнай эсталізацыі падзеяў у аповесці - неістотна. Галоўнае, поўная сілы празорнай праўдзівасці. Адчувацца душы чалавека (хочь і выключна грэшнага) на Тым свеце наогул ніколі нікому не былі дасяжныя, нікім не апісваліся, тым болей так яўна, доказна.

Творчасць аўтара рэльефная, цэльная, самабытная, вялікай энергіі. Я пісаў пра гэта ва ўвядзінах да яго кнігі "Усё скончана: мы прайшли па Москве" (1993), з радаснай упэўненасцю падтвардаў чытальнікамі. Магутна заклікальнасць праўдзівасці, захлыблена філософасцю, моўныя заходкі Валера Санько ўзраслі ў аповесці.

Абавязаны прывесці янич адну думку - з заключэння пісьменніка і доктара філалагічных навук Алеся Яскевіча ў кнізе В. Санько "Не плач, мачі!", 1995:

Ён (аўтар) даўно зразумеў свае хібы. Праполвае, а то і дапаўніе быўла тэксты, друкаваныя і недрукаваныя. Часам мне прыходзіцца крамольная думка: яму не крываўшася патрэбна на прыкарытнікаў (ягона тэрміналогія, такія загнёваныя какж пра многіх супрацоўнікаў часопісаў, выдавецтваў), а дзякаваць ім...

Браце-коце, не сядзіць на бюро-крамольную літаратурную беларускую здароўя, сілы. Няхай гэта зробіць чытач, спадзяюся не на добразычлівага і лагоднага чытача - на аўтактыўнага, праўдзівага. Крытыкі будзуть шукаць у суцэльных замоўчаннях і адпісках цяпло і сардэчнасць, уважаюць ацэнак, жаданне дапамагчы беларускай літаратуре і аднаму з бядачных яе творцаў. Не знайдуць. Так мне думаецца.

Правільна піша Санько:

ні ў адной дзяржаве няма, не можа быць кіраўніком Саюза літаратурных арганізацый пісьменнікі, які піша на мове чужой наці. На Беларусі ёсць.

Гэта норма? усе слышы? такі кіраўнік ўцішыць боль пісьменніка-патрыёта? стане разбірацца ў яго проблемах? Нішта. Не здолее, ды яго і не паслушаюць.

У якой бы манты рускамоўны пісьменнік Мікалай Чаргінэц не хадзіў, генеральскі ці сенатарскі, яго слова для рэдактара часопіса, выдавецтва не будзе істотным. Як і слова Алеся Карлюкевіча.

...Даўнавата я моцна хварэю. Ціснуць гады, моцна. Дзяталёва разбіраць кнігу В. А. Санько не могу. Выказаў асноўнае. Спадзяюся, трэцяя маўрэнзія на яго чарговую нечаканую книгу будзе становічай для яго і дзяржавы.

Анатоль Грыцкевіч,

доктар гісторычных навук, прафесар. Снежань, 2014."

Я, рэцэнзент, думаю, правільна зрабіў аўтар, калі замяніў назыву кнігі на "Сучаснае беларускае літаратурнае жыццё". Яна суцішная, меней кідкая, чым "Беларускае літаратурнае самаедства". Хаця практична сэнс не мянія.

Хоць бы не хадеў, не магу абыцціся без цытавання асобых урываўкі з першай часткі. Яны красамоўныя, жыццёвіе яркія, чым "Беларускае літаратурнае самаедства".

Я, рэцэнзент, думаю, правільна робіць пісьменнік Санько, калі паказвае беларускую рэдакцыйную слабасць, вышыню, нізасць. Даўно па-нарада. Годзінкі хваліца, пускаць бурбалкі.

У рэдакцыях абавязаны не адварыгаць, а дапамагаць старому і маладому. У нас на-адварот. Чытайце главу "Каму молімся"! Досьць пагульвашца ў значнасць, велічыню і таўшчыню.

Жыццё любога чалавека - боль, у творчага ў дадатак - іншыя сціялісты. Усе хочуць, каб іх выданне, перадача, кніга прыносялі карысць народу, аўтарытэтнічалася ў маладых і старых чытачоў, слухачоў.

Браткоў-журналісту і пісьменніка барапні ўзяжыдлы. Ні адно выданне ці рэдаклітку не закранаў раней, не хачу пакрыўдзіць чытальніка. Нападкам на рэдакцыі даваў адпор.

Нават у справядліві (на мой погляд) і несправядліві (на іншы погляд) раскрытыкаваных чытальнікі на падтрымкі пісьменнікаў, думаю, ёсць нямана становічы.

Размова ў кнізе ў асноўным пойдзе пра местачковасць літаратурнага мыслення ў рэспубліканскіх літаратурных выданнях, іх прадузятасць, закасцялесць. Замест дапамогі аўтару ў літустановах і газетах адкры-

тым і закамуфляванным патомкам ідзе суцэльнае цэнзарства, "асадзі назад", шэрасць, усяредненасць.

Плацідзясят чатыры гады зведанага літаратурнага ўціску дазваляючы мне так сцярджаць.

Як араты і вадзіцель мэтанакіравана ці бессвядома перадаюць вони падлетку, так паэт і мастак, пісьменнік вучыць дарослых. Прынамі павінны вучыць. Атрымлівацца не заўжды, не ва ўсіх.

Мноства людзі жыве ў спакойнай пасляходавасці працы і бытавання. Асабліва чуюца такім высокапрафесійным інтелігентам, хая зачастую ме-

навіта яны элементарная верхагляды, нават у непасрэднай прафесіі. Разумныя з такіх усведамляючы немажлівасць пастаяннага настаўніцтва і аўтактыўнаму, аблежжаному і зашораному - не. Надта прыкра, калі верхаглядная звужансць распаўсюджана сярод так званых настаўнікаў жыцця - філосафаў, пісьменнікаў, адміністратораў. Глумачнне простае, хітрулеццік у прафесіі знаўцу лёгка, як маніць адвечнаму кручлю.

Хібы пісьменнікай павярходнасці грамадствам найменей заўважныя, хая яны найболей агідныя, бо рабацягі і медык, настаўнік і школьнік верыць напісанаму, прамоўленаму пасадным умешкамі і старанікамі.

Незадаволеня сабою і ваколлем святыя і вялікія творы, у чым бы іх творчасць не выяўлялася, а сярод цяперашніх прыдзіржак-закладнёў пісьменнікі, калі ён стваральнік, абавязан

Стар. 5-8:

"Як дзеци з прағі быць пачутымі перакрыкаючы аздін з адным, так занадта часта стварае ўражанне поўнакроўнасці і рознафарбнасці цяперашня беларуское пісменніцкае брачтва: пахвальвае, інфармуе, зредзь крытыку... каб саміх пахвальвалі, дравалі. Такія не церпяць наймалую з імі нязгоду, выпытнасць. Крытыку прымаюць ўдзаваную.

На пытанні "Чаму тая праўка? Навошта мяніць правільнае на правільнае?" адказу ад іх няма. На просценікі запыт зредзь дадуць спасылку на статут, распрадажэнне міністра (правілы саюзнай дзяржавы). Ты ім пра неба і грэх, яны - пра воблакі, туман. Ці адмоўчаваючы. Што іх чакае кара, як любых круцілёў і нязнакаў, не трывожыць. Не ведаюць, не задумваючы; калі тое напаткае.

Элементарная пытанні этыкі і маралі самая разумная з лістустаноўнікаў (не ў адной Беларусі) часта зводзяць да Бібліі. Вышэй не паднімаюца. Заўгаі да такіх - яны самі павінны значыць грамадства, вышыніць/нізіць яго шляхі - выклікаючы прастрацію. Дзяржаваўныя фактографы і прырэдакцыйныя знатыцы і дасведнікі, пры якіх бы высокіх стапах не сядзелі, такое не асягаюць. Сядзяющи за нязгоду з іхнімі аднастайнімі аўзінкамі з'явы, чалавека, твора. Доказніца не могуць - часцей адмоўчаваючы, балазе цяперашня юнармаванасць дазваляе абыякаўнічаць да ваколія і ваконных.

Асабліва не прымаючы за шыроканімі дыялекты, новае нечаканае слова. У кожным майм тэксце яны правяцца, выпоўняючы, імі напратаючы аўтара.

Нібы забылі выпакутаванае беларускай навукай і практикай наступнае, класна зсумаванае ў "Вялікім слоўніку беларускай мовы: Арграфія, ақцэнтуацыя, парадыгматыка" таленавітым Фёдарам Антонавічам Піскуновым (Мінск, "Зміцер Колас", 2012, 1262 стар.).

Аб'ектыўка:

...Ад такой нармалізацыі, якая ўрэшце абірнулася муміфікацыяй, блакаваннем натуранальнага доступу мовы, надта вялікія страты зазнала сфера навукова-тэжнічай і грамадска-палітычнай камунікацыі, дзе заўжды патрабныя адкватныя і асабліва дакладныя лексічныя сродкі, пільнай ўвага да зменаў.

Да таго вартага жалю становішча дадаліся яшчэ палітычныя і суб'ектыўныя заміны ва ўжыванні роднай мовы, якія прывялі да яе без мала поўнага выштурхоўвання з народнага ўзыходу. Канстатаций гэтых глубокіх разбуральных працэсаў стала занясенне арганізацый ЮНЕСКА беларускай мовы ў групу мов, што стаяць пад пагрозой знікнення (Атлас "Мовы свету ў небяспечы". ЮНЕСКА. 2009).

...Для роднай мовы настай час не выключочыць "са свай-

го арсеналу ўсё непатрабнае, што раней служыла для адлюстравання жывых реалій, а пасля знікнення іх з жыцця страціла сэнс" (Слоўнік беларускай мовы. Пад рэд. М. Бірэлы. - Мн., 1987, стар. 3), і не забараніць ці абліжаўца "пранікненне ў мову непатрабных паралельных сродкаў" (тамсама), што фактычна азначае навязванне суб'ектыўных поглядаў пэўных кадыфікатараў-аўтарытэтаў і штучна

лася на ўзору ахай, пажаданні, а хто з іх афіцыйна ставіў пытанне перад афіцыйнымі? Не чуў я пра такія рэдакцыйныя саюзы" (Слоўнік беларускай мовы. Пад рэд. М. Бірэлы. - Мн., 1987, стар. 3), і не забараніць ці абліжаўца "пранікненне ў мову непатрабных паралельных сродкаў" (тамсама), што фактычна азначае навязванне суб'ектыўных поглядаў пэўных кадыфікатараў-аўтарытэтаў і штучна

...У сучасным беларускім маўленчым узусе рэгіянальныя народна-гутарковыя формы практична спынілі існаванне, страціўшы сваіх носьбітаў пад прэсам маштабных працэсаў міграцыі і ўрbanізацыі, паўсяднага ўкаранення гранічніка зруспікаўных формай змешанага маўлення.

...Асабліві акцэнт на-даецца адлюстраванню слоў фальклорна-этнографічнага складу, якія характарызавалі лад жыцця беларускага народа, яго гаспадарчую дзейнасць, абрады, вераванні. Большая частка такіх слоў раней не падавалася ў слоўніках універсальна га.

(Ф.А. Піскунуў. Вялікі слоўнік беларускай мовы..., стар. III, V, VI, VII.)

Як паказываюць пасылкі майх гарэтынных твораў на працькту рэдтalenentam, у іх выклікае незадаволю не твор і не аўтар, а турбота - што ён хоча, чаго дабіваецца. Мы ведаєм беларускую аблежаванасць і слабасць, ён ведае, што Саньку тлумачыць. Нас саміх мала друкуюць, слухаюць, пра-лагандуюць.

У Беларусі на 01.01. 2015 зарэгістравана 1577 друкаваных сродкаў масавай інфармацыі. Рускамоўных 684, беларускамоўных 33, друкуюць матэрыйяны на рускай і беларускай - 649.

Заснавальнікі вырашалі выбар мовы сваіх СМІ. Іншай не выпадала. Яны маленькая, невінавацэнкія, толечы ўзбіваліся на ногі і гроши, пра якую там беларускасць думаць, абы выжыць...

Так гаворыць закон. Не ваш ці мой - нашай дзяржавы, аднолькава дарагой вам і мне, аўтарскае права беларускае і міжнароднае.

Чытаць просьбы (даты стаяць) В. Санько ў рэдкалекціі горычна. Яшчэ маркотней знаёміца з высновамі аўтара на рэагаванні на іх, у асноўным адмоўчванні дзяржлістаранцаў (яго лексіка). Дзівіць футбольства і аблалютнае абыякаўства кіраўнікоў да літаратурных справаў у дзяржаве. У адпісках, замоўчваннях скразнічыць адно - сённяшнасць, прыдзірства, нежаданне думаць пра той народ, які яны афіцыйна любяць, абавязаны памагаць.

Падумайце толькі, прыкметаўска-фаталістычнае апавяданне (скарачалася да 5 стар.) пра грэх самазабойства, яно захоўвае жыцці людзей, за пяць гадоў не надрукавала ніводнае дзяржалаўнае выданне. 44 (!) разы "Самазабойства - грэх апраметны" адхілілі дзяржаваў-

7

Жахлівая няроўнасць! Які з рускамоўных калекціваў у дзяржаве Беларусь хоць раз устурбаваўся ад таго роўнасці? Не ведаю такіх. А часопісна-газетныя беларускамоўныя ўсіхваліліся ад таго роўнасці? Не ведаю якіх. Тэма закрыва-

ныя і недзяржачаўныя рэдакцыйныя таленты. Так пазначана на стар. 126, хаша, па словах аўтара, практична адхілялі болей. У яго ўсё запісаны. Доктару народнай медыцыны з нябесных высяў, кніжных схронуў, ад ведуноў і прости жыццёва да сведчаных людзей удалося сабраць абрэжныя прыкметы, удала згрупаваць, а ратоўна-абрэжны фаталізм у рэдакцыйных не патрэбны.

Амаль тры тысячи чалавек за год самазабойнічалі ў Беларусі, робяць спробу на такое дурноце (на Расіі звыш пяцідзесяці тысяч), а ў высока-асветных рэспубліканскіх выданнях гэта на дзясяткі месцы. Абласныя, так-так, і абласныя, асобныя раённыя, кшталту "Слуцкі край", "Маладзечанская газета", "Прынёманскія весці", таксама не трывожыць бяды і згубная накіраванасць мажлівых самазабойцаў. Што іх цісне - тэма, аўтар, слова, памер апавядання, абыякаўства - выказаць не могуць.

Не пакінцуць абыякаўны мі стасункі аўтара з часопісамі "Полымя", "Дзяяслу", "Маладосць", "Беларуская думка", "Нёман".

Узгадваць пра дачыненні аўтара з газетамі "Літаратура і Мастацтва", "СБ-Беларусь сегодня", "Звязда", "Наша Ніва", "Жэнская газета", "Тайны души", "СН-плюс". Свабодныя навіны плюс", "Рэспубліка", "Народная газета", гомельскім рэдакцыям... (стар. 61-116) не простицца - паказаць не павучальна. I горка.

Як бы ні было магнітна знаёміца з беларускім літаратурным самаедствам, упершыню так шчыра выплаканым аўтарам, самае значнае ў таленавітай смелай кніжцы - літаратурныя творы, змешчаныя ў другай частцы (стар. 116 - 273). Чытаць іх захапляльна, карысна сталаму і маладому.

Крыўда пасяляеца ў сэрцы, калі чытаеш артыкул "Не трэба байкі пра цяжкісці з ажыўленнем мовы" (стар. 242-246). У ім яскрава паказана, як няшчасную беларускую мову стагоддзямі гнялі беларусы, рускія, палякі, ні разу не памаглі ёй каталіцызму, праваслаўю, юдаізму, мусульманству.

У яго канцы закурсілена: "За пяць гадоў поўны і скарочаны варыянты найважнага для гарэтынай беларускай мовы артыкула 12 разоў аўтар пасылаў у рэдакцыі. Нізе не надрукавалі. Усе рэдакцыі ў Беларусі аб'ектыўныя, смелыя, усе за народ і мову беларускую, а надрукаваць... ім усё нешта муляе, не дазваляе" (с. 246).

Цытаваць В. Санько болей не магу. Вартага было б азнаёміць чытачоў з характэрнымі раздзеламі з першай часткай кнігі - пра ўзаемадносіны аўтара з часопісамі "Полымя" ці "Дзяяслу", "Маладосць" ці "Беларуская думка", газетамі. З беглага агляду-рэцэнзіі чытач не ўбачыць "справядлівасць" абодвух бакоў - рэдкалекціі аўтара, - не зможа ацаніць горкую яву сучаснага беларускага літаратурнага жыцця.

Анатоль Валахановіч, пісьменнік.

Міхал Шымелевіч
Алхімік з Шайбакполя

Тэадор Нарбут, аўтар "Гісторыі літоўскага народа" ў Pomnieszych Pismach Historycznych (Wilno, 1856. S. 165-170.) апублікаваў некаторыя факты з жыцця віленскага біскупа Андрэя Васілы, узятыя з невядомага рукапісу невядомага аўтара XVII ст. Рукапіс гэты ён атрымаў ад "пана Якімовіча, які трывмаў маёнтак на францішканах Шайбакоўскага кляштара ў Лідскім павеце і жыў у саміх кляштарных пабудовах, дзе і знайшоў, як ён сам казаў "завалы старых папераў, ад руک напісаных". У сваёй кнізе гісторык Літвы пераказвае цікавосткі з жыцця пана Якімовіча як алхіміка, які дазволю сабе тут перадрукаваць:

"Ён (Якімовіч) пасля закрыція кляштара Францішка-нау ў Шайбакполі Лідскага павета, атрымаў у валоданне ад скарбу фальварак з сялянамі і гаспадарскія пабудовы былога кляштара, дзе і жыў. Падобна, што рамантуючы будынкі, ён зналішоў на кляштарным паддашні, заваленым рэпнай мэблай, старыя паперы і стосы друкаваных кніг. Кнігі і паперы былі ўжо збучыўшы і паедзены мышамі. З гэтых крыніц быў напісаны біяграфічны нарыс біскупа. Так сама быў тым збор эцзітаў і сакрэтаў алхімічных, але гаспадар мне іх не паказаў. Згодна з нейкім эцзітам (Якімовіч) хаець зрабіць нейкі бальзам. Для гэтага, як патрабаваў эцзіпт, ён зналішоў цнатаўлю дзяяўнину ва ўзросце 18 гадоў. Уважліва вывучыўшы паперы, алхімік развёў агонь у пустых склепах пад бытым касцёлам, пры гэтым агні прыставіў флягу ці шкляную колбу, а сам разам з дзяяўнай раздзеліся да гала і пільнавалі начынне колбы, якое складалася з гаручых матэрываў. Хутка колба лопнула, адбыўся моцны выбух агно, ад чаго сам алхімік і дзяяўнину атрымалі апекі, ад якіх хутка памерлі. Гэта было ў 1837 г. Якімовіч у гэтых час меў 35 і 37 гадоў узросту."

Шайбакполе, маёнтак і вёска ў Васілішкай гміне, за 20 км на поўнач ад мястэчка Шчучын. Згодна з традыцыяй, Шайбакполе быццам бы было аддадзена Альгерду (не Альгерду а Кейстуту валодай гэтай часткай краю) неіхаму Сумілу, нашчадкі якога атрымалі прозвішча "Шайбакоўскі", і апошняя з гэтага роду Соф'я Шайбакоўская, як пасаг, прынесла Шайбакполе у дом Александровічу пасля шлюбу з Юрэем Александровічам у 1530 г. (Narbutt. Krotki rys dziejow litew., S. 74.). Згодна з Попісам войска літоўскага ў 1567 г. ў харунжстве Астрынскім уладаў Юрыя Александровіча з маёнткам Шайбакполе выстаўляла 2 кані, з Лычкава, Верцилкоўшчыны і Балтрамеўшчыны на 1 кані, разам з 5 коней (РГБ. T. 33. C. 792.). Александровічы валодалі Шайбакполем 270 гадоў. Тарэса Александровіч 15 лістапада 1801 г. запісаў паперы Шайбакполе свайму мужу, харунжаму Яну Расудоўскаму. Пасля іх маёнткам валодалі Мірон Расудоўскі. У 1878 г. маёнтак Шайбакполе набыў з аўкынёну падпілкоўнік Фама Ціханавіч Кандраценка. Згодна з рэзвізіей 1826 г. да Шайбакполя разам з маёнткам Нявіша належалі вёскі з падданымі: Шайбакполе, Краснае, Русачкі, Карэвічы, Шляхтоўшчына, Вінташчына і Хадэлі, разам 26 дымоў, 202 душы.

Уладальнік Шайбакполя Лукаш Александровіч у 1737 г. фундаваў францішканскі драўляны кляштар з драўлянымі касцёламі пад тытулам Св. Бенедыкта. Казімір Александровіч, падчашы Лідскі, тастамантам ад 5 чэрвеня 1754 г. запісаў францішканам ў Шайбакполі лугі "Драўлішкі" на рацэ Дзітва (можа Лебядзе?) і загадаў сваім нащадкам пабудаваць капліцу ў маёнтку Пеляса, якую як філію ахвяраваў тым жа францішканам. Згодна з лістрадацій 1796 г. францішкане-шайбакольцы атрымалі фундушовы фальварак Старадворцы з вёскай у 7 дымо

Мова дзіўная твая птушако лунае...

Шаркоўшчынскі "Світанак": Міледзій Кукуць

Пра родную мову гавораць, пішуць, спрачаюцца шмат: як павярнуць да яе беларуса, і ёсць у тым патрэба. Назіраеца, і гэта не скрэп, певрага русіфікацыі мовы. Нехта бярэ на сябе адказнасць прагназаваць, што яна наогул хутка, зінке, таму што паствова вымірае. Становіща балюча і трывожна: няўжо мы настолькі глухі, што не чуем з глыбін вякоў запавет - мальбу Францішка Багушэвіча: "Браты мілья, дзеі зямлі - маткі маёй!. Не пакідайце же мовы нашай, каб не ўмёрлі!".

Але іншы раз, калі пашчасціц альпініста ў творчым асяроддзі пісьменнікаў, мас-такоў, музыкаў і праста аматараў роднага слова - прыхильнікаў беларушчыны, разумееш, што не так ёсць дрэнна. Носьбітаў і абаронцаў роднай мовы - прыгожай, самабытнай, ласкавай, пышнотнай, далікатнай - дастаткова, каб яна жыла і гучала. Вялікая роля ў гэтай справе належыць пісьменнікам. У буйных гарадах яны збіраюць вялікія аўдыторыі слухачоў, ладзяць канферэнцыі чытачоў у бібліятэках, літаратурныя гасцёўлі. Ім лягчэй выдаць свае кнігі, друкавацца ў часопісах, арганізуваць кніжныя выставы.

Мэта майго допісу - расказаць пра тое, як працујуць пісьменнікі ў глыбінцы. У адным з нумароў "Нашага слова" шаноўны чытач пазнаёміўся з жывой народнай мовай твораў самабытнага майстра слова Віктара Лагуна.

Сёння я прапаную пазнаёміцца з творчым партрэтам яшчэ аднаго сябра народнага літаратурна-музычнага аб'яднання "Світанак" (г.п. Шаркоўшчына) - Міледзіем Кукуцем.

Ён - паэт і празаік, сябар СПБ. На ягоным творчым рахунку некалькі зборнікаў вершаў і апавяданняў ("Адзін дзень і ёсё жыццё", "Чысціня душы", "Сялянскі лёс", уздел у зборніку "Шаркоўшчынскому краю").

За аповесць "На сёмым небе" пісьменнік атрымаў уз нагароду "Сярэбраны Купідон" у намінацыі "Лепшая книга года" на свяце "Дня беларускага пісьменства" ў 2014 г.

Прадстаўлю творцу - зямляку перш за ёсё як паэта-лірыку.

Міледзій Кукуць прыйшоў у літаратуру са сталым вопытам і веданнем жыцця, паўнавартаснай ацэнкай агульначалавечых каштоўнасцяў, прапрацаўшы электрыкам, інжынерам-механікам, старшынём калгаса. Прырода на дзяліла яго пастычным дарам, таму пачаў пісаць верши. Каб

падзяліца з людзьмі сваім све-
таўспрыманнем, выказаць свае
пачуцці, пакаць пры дапамозе
роднага слова хараство прыро-
ды роднага краю, раскрыць та-
лент і харектар беларуса-пра-
цаўніка.

Беларуская мова загу-
чала ў вершах мясцовага паэта
зразумела, ясна, сціпла, пыш-
чотна, спеўна.

Шаркоўшчынскі пісь-
меннік, творчесць якога лю-
бяць землякі, ведаюць у Белару-
сі і з яе межамі, належыць
да кагорты тых творцаў, жыццё
якіх непарыўна звязана з род-
най земллёй, яны - ад родных
ніў.

Будучы паэт нарадзіў-
ся ў простай працаўнай сялян-
скай сям'і, дзе з ранняга ўзро-
сту дзяцей прывыкалі да пра-
цы. Луг, поле, жытнёвая ніва,
лес, рака, аблюкі ў небнай вы-
сі - вось асяроддзе дзяціці і
падлетка. Адвечнае, крыху та-
ямнічае і цалкам неспазнамае
яно фармавала натуру будучага
паэта. Пазней ён напіша:

Як роднай ніве каласок,
Я прабіваўся праз пясок.
Я прабіваўся праз жарсткву.

Толькі шчырая чистая
душа можа заглядзеца на пры-
гожую кветку і закахацца ў яе:
Побач з чыстаю крынічкай
Над крыштальнаю вадой
Твар пышнотная лілея
Мые ліпельскай расой.

Закахаўся ју лілею,
Што вачэй не адвараўць.
(Лілея)

Толькі чулае сэрца мо-
жа трывожыць адлёт журавоў
у вырай:

Важак у неба чараду ўздымае,
І чутны клік поўныя журбы.
Трывога жалем
сэрца напаўняе...
(Журавы)

Яго чешыць чистая
крынічка, якая бруць у лузэ:
Іхораша, цёпла і весела з ёй -
З чудоўнай крынічкай,
з гаючай вадой.
(Крынічка)

Радуюць бярозкі каля
ракі, якім "нізка б'юць паклоны
гнуткі лозы".

На сэрцы сущесця:
красуні-бярозы
Стаяць па-над рэчкай
ля самай вады.
(Бярозкі)

"Душа мая прагне пра-
стору," - признаецца паэт:
У вершах лунау за хмарамі я
Над сінімі хвалімі бору.
У іх я жыву...

Самотны дуб на ўскра-
йку вымершай роднай вёскі,
"адзіны яе вартавы і дзядоў ма-
гіл", бусляня, якое ўзнімаеца
на крыло, вяслёлка ў небе над
духмянымі ліпельскімі прако-
самі, спелас зерне, што "ў жы-
но" ўсплывае ў жменю", - нішто
не выпадае з пільнага зроку
мастака слова і падаецца то
пранізліва шчымліва, то светла,
радасна і ўрачыста.

У паэта шмат вершаў,
прысвячаных каханню, іншы
раз мройнаму і нязытнаму,
светламу і шчасліваму, адда-
наму і вернаму.

Шчасліва сэрца пачынае біцца.
Ты чым абуджсан, душа мая?

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслав Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbt-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

лёс - лексемы, якія часта су-
стракаюцца ў вершах. Гэта
моцна звязаныя і галоўныя
паняцці, без якіх ўсё астатніе -
нішто, таму што вызначаюць
жыццё як існаванне чалавека:
"Будзе хлеб, будзе і песня".

"Цалуючы колас, жыц-
цё я цалую", - піша паэт. Нес-
зарма славяне ў глыбокай
стараўгніцасці называлі жыт-
нёвую палоску-ніўку "жыц-
цём", якава ўсе часы паліта
потам селяніна-хлебарода.

З зямлёю навекі
звязаўшы свой лёс,
Я не цураюся, а ганаруся,
Што я селянін,

Беларусам завуся.
(Успаміны, успаміны)

Не на слых ведаючы ця-
жкую працу селяніна, з павагай
піша пра людзей працы і шчы-
ра жадае:

Каб сілы набраўся
наш люд працаўты,
Усімі забыты,
ды толькі не Богам.

.....

Таму услажляю ў верши зямлю
І тых, хто на ёй се ўсё жыта.

Прыдзіненшчына - ма-
ляя радзіма паэта, "край бла-
кітных азёр і духмяных лугоў,
і шматлікіх балот, і цяністых
лясоў" - Бацькаўшчына. З аса-
блівай любоўю і ласкаласцю ён
піша пра раку Дзісну ("Дзісён-
ку" па-мясцовым). Светлая і
павольная ў атачэнні малая-
нічных берагоў, якую піш Вік-
тар Лагун называў "панія Ваб-
най", а дзе вірлівая і разліўная
у паводку, рака апазытавана
у многіх вершах Міледзія Ку-
куця.

Азёрны і бярозавы роды-
ны край - адзіны зямны ра-
й для паэта, якому не трэба шу-
каць лепшай красы, тут ён ад-
пачывае душой "пасля стомы
дня".

Я вельмі рад, што вырас тут,
Што край бяроз -

мая Радзіма.
(Бярозавы край)

Верш "Шаркоўшчын-
скі край" пакладзены на музы-
ку віцебскім кампазітарам А.
Яцкевічам і выконваецца на
раённых урачыстасцях як
гімн хорам "Спадчына" Раён-
нага цэнтра культуры. Паэт у-
славіў у вершы родны край, дзе
квітнеюць Сікоравы сады, дзе
складаў вершы Міхась Маша-
ра, вандраваў Язэп Драздовіч
і майваў мясцовым жыхарам
дывяданы, макаткі, карціны:
Майстэрства людзям,

талент ён дарыў
Захлеб і соль
і не жадаў другога.
(Вандроўнік)

Хтосыць з творчых лю-
дзей выказаў думку, што душа

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інформацыі

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскай, 23.

Выдавец: Установа інформацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 10.08.2015 г. у 17.00. Замова № 2651.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікай.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 8750 руб., 3 мес.- 26250 руб.

Кошт у розніцу: па дамоўленасці.